books2ebooks.eu

Sverige. Kungl. Maj:t

Kongl. Maij:tz Förnyade Stadga Om Eeder och Sabbatsbrott, Gifwen Stockholm den 17 Octob. Åhr 1687.

Stockholm Tryckt hoos Niclas Wankijff, Kongl. Booktryckiare.
1687

e-böcker från ditt bibliotek av
eBooks on Demand
digitaliserad av
Kungliga Biblioteket
National Library of Sweden

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via http://books2ebooks.eu

21/

Kongl. Maij:ts
Förnyade

STADGA

Om

Veder och Sabbatzbrott/

Gifwen Stockholm den 17 Octob. Åhr 1687.

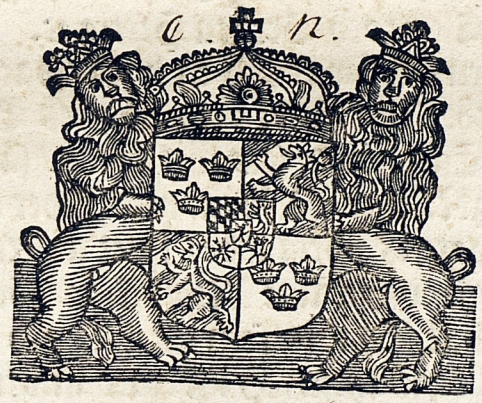

Cum Gratia & Privilegio S. R. Majestatis.

STOCKHOLM
Tryckt hoos Niclas Wankijff/ Kongl. Booktryckiare.

Wij Carl/ med Gudz Nåde/ Sweriges/ Götes och Wändes Konung/ Stor Furste til Finland/ Hertig uti Skåne/ Estland/ Lijffland/ Carelen/ Brehmen/ Verden/ Stettin-Pommern/ Caßuben och Wänden/ Furste til Rügen/ Herre öfwer Ingermanland och Wißmar; Så ock Pfaltz Grefwe wid Rhein/ i Beijern/ til Gülich/ Clewe och Bergen Hertig ꝛc. Giöre witterligit/ at ehuruwäl hwar och en borde wara stelfmant/ at ställa sig så thet ena Gudz then högstes Bud til hörsam Rättelse och Efterfölgd/ som thet andra/ så finne Wij likwäl/ at Gudz Namns Mißbruk med Eeder och Swordom/ så ock Sabbatens ohelgande/ intet ansees/ aff en deel ogudacktige och wanartige Menniskior/ för så grofwe och wederstyggelige Synder/ som the äre/ och draga therföre ingen sky/ at begå them; Hälst emedan uti Sweriges beskreefne Lag/ icke något Straff och Wite på förberörde Öfwerträdelser lagdt är: Altså på thet the likwäl/ så mycket någontijd igenom Påbud och Plickt skee kan/ måge hämmas och förekommas/ äre Wij föranlåtne wordne/ Wår förra/ om Eeder och Sabbatzbrott utgängne Stadga/ at för-

förnya/och i något ändra och sammandraga; alfwarligen här med förmanandes och anbefallandes så alle i gemeen/ som hwar och en i synnerheet/som i Wårt Rijke och thes tilhörige Länder boo och wistas/ at taga sig för sijke Öfwerträdelser til wara/ och at föra sigh offta och wäl til Sinnes/ hwad för en förskräckeligh ting thet är/ Gudz then aldrahögstes stora och heliga Nampn/thet Wijäre skyldige med Lof och Åhra at ihugkomma/ med Eeder och Swordom at wahnwörda/ och HERRans Dag eller Sabbat/ som är Cß til hwilo och helgelse giftwen och instickad/ med onödigt Arbete/ eller med syndigt Lefwerne/ twärt emoot Gudz stränga Förbud/ at bryta och ohelga. Fölier altså:

Om Eeder och Swordom.

I.

Ingom skal wara tillåtit/ at göra Eed/ eller begära/ utan i the måhl/ som Gudz Ord och Sweriges Lag thet medgiftwa och fordra; Thärutom ware' all Swordom alldeles och strängeligen förbuden/ och sanne hwar och en sitt Tahl med Ja och Neij/ och styrke sin trofastheet med ett ehrbart Lefwerne och en redelig wandel.

II.

Predikanterne skola offta underwijsa och troligen förmana sine Åhörare/ Läremästare sine Lärjungar/ Föräldrar/ Huusbönder och Matmödrar/sine Barn/ Huus- och Tiänstefolck/ såsom ock the/ som eliest äga makt och rätt/ öfwer någon at binda och råda/ alle sine Underhafwande/ at the taga sig för Eeder och Swordom til wara/ gåendes

the

the sielfwe them före medh goda Exempel, och läggandes ther til en tiänlig Aga och Huustuktan/ när någon feelar: Om the eftersättia en sådan skälig Aga och tijdig Upsikt på them/ som stå i plickt och Lydno under them/ eller om the sielfwe swäria och bannas/ och förleda andra til ett så ogudaktigt wäsende/ så skola the första gången/ aff theras Siälesörjare åtwarnas/ och om theñe theras förseelses eller försum-nelses Fahra och Grofheet/ särskilt underwisas. Uträttas intet ther med/ så skola the andra resan/ af Kyrckioherden/ tillijka med Församblingens Äldste och Sexmänn/ få widare tiltaal och Förmaning; och om the äntå intet rätta sig/ eller med alfwar lära och tukta sine Barn och Underhafwande/ så skola the tredie resan warnas/ och straxt tillijka plickta med En Dal. Sölfwermynt/ halfparten til Kyrckian/ och halfparten til Socknens Fattige. The/ som ej förmå böta/ skola om Söndagen sättias i Stocken/ utan för Kyrkiedören/ sig til blygd för hela Församlingen. Til hwilken ända/ Wij ock så här med befalle Läns- och Siärdingzmännen/ ther på inseende hafwa/ at tilbörlig Execution skeer/ och at wid hwar/ Kyrkia en sådan Stock göres/ slikom ogudaktigom til Skräck och Straff.

III.

The/ som härutaf icke rätta och bättra sig/ utan widare/ försåteligen och förhärdeligen förtörna Gud/ och förarga sin Nästa/ antingen i Ondsko och bitterheet/ eller af en wederstyggelig lång wahna/ som när han/ oaktat föregångne åtwarningz grader och Förmaningar/ framhärdelig-

delig är/ bör skattas lijka/ skola wid wederbörlig Domstool angiftwas/ Brottet them öftwertygas/ och med fem Daler Sölfwermyntz Böter plickta/ eller sittia twå Söndagar i Stocken för Kyrckiedören.

IV.

Om någon Predikant finnes försummelig/ häruti innan at lära och förmana sine Åhörare/ eller om han är sielf til Swordoms lasten benägen/ så skal then samme första gången/ af them/ som Swordomen höra/ åtwarnas; Andra gången/ angiftwas hoos Biskopen och Consistorium, och ther få ett skarpt Tiltaal. Beträdes han tredie gången med Försummelse eller sielfsins Swordom/ plickte med en tredie deel af sin Löhn och Inkomst/ fierde gången/ med en halfpart/ och fämte gången/ sätties til en wijß tijd ifrån sitt Embete/ och ther han framhärdar/ af wahnart och Bitterheet/ således at förynda sig/ och förarga andra/ komme aldrig mera ther til.

V.

Öftwes thenne Synden af wahnart/ Bitterheet och Ondska/ uti Gudz Huus/ så bör then Brotzlige/ ehoo han är/ om han har någon Tiänst/ och mehr än 200: Daler Sölfwermynt i Löhn/ böta Ettthundrade Daler Sölfwermynt. Har han mindre/ eller ingen Löhn/ böte femtijo Daler Sölfwermynt/ Kyrckian och Socknens Fattige til tweskiptes. Mäktar han icke hela Summan utgiftwa/ sittie i Stocken/ fyra Söndagar å rad/ och böte thes utan fem Daler Sölfwermynt/ eller göre så många Dagzwärken/ tij

Kyrc

Kyrckians behof/ som ther emot swarar/ och stånde ther til med uppenbara Skrift. Öfwas upsåtelig Swordom/ wid Folckrijke Sammankomster och uti Gästebud/ eller wid Marcknadztijder och Rättegånger/ eller eliest på Gator och Gränder/ ther stor Förargelse och Oliud åkommer/ tå straffas thet halfparten mindre. Dommaren/ som på then Orten är/ skal strax uptaga Saken/ och döma ther uti/ och Wakten i Städerne/ eller andre ther til förordnade på Landet/ böra antingen anhålla then Brotzlige i thes Huus och Herberge/ eller ock sättian i Fängelse/ alt som Personen är til. Med them/ som på Källare och Krogar idka Swordom och Bannskap/ och komma otwåsende och Oliud åstad/ ware Lag samma/ hwilka Wården skal wara förplicktad/ wid Tiugu Daler Sölfwermyntz wite/ strax/ eller Dagen effter/ at angifwa hoos Domaren/ som utan drögzmåhl skal uptaga och afgöra Saken/ antingen the/ uti then 3.de puncten upsatte åtwarningz grader, äre med thesse tilförende i ackt tagne/ eller ej. Skulle en eller annan/ på något thera af the här ofwantalde sätten förbryta sig/ och han tilbiuder/ utan någon Rättz twång/ at bättra sig/ och sielfkrafd/ the på Brottet satte Böter/ til Kyrckian och the Fattige at erlägga/ tå skal sådant honom icke wägras.

VI.

The/ som så intagne äre aff Bitterheet och Lättfärdigheet til Gudz Namns Mißbruuk/ Bannskap och Swordom/ at hwarken lära eller Warning/ böter eller Häktelse/

kunna

kunna dämpa theras Wahnart och Argheet/ böra såsom förhärdade och halsstarrige Syndare/ i Gudfrucktigt och ehrbart Folcks umgänge intet lijdas/ ej heller uti någon Wär eller Wåre Undersåtares Tiänst brukas/ utan ändteligen/ när alt hopp om bättring är ute/ drifwas i Landzflycktigheet/ på wiße Åhr/ eller alt framgent/ som Saken och Omständigheterna thet medgifwa. Men then/ som så öfwergifwen och Ochristen är/ at han grofweligen häder och försmäder Gud/ och warder lagligen öfwerwunnen/ skal utan all Nåd straffas til Lijfwet.

VII

Emedan ofta händer/ at Barn/ i fåfängan/ och af oförstånd/ härutinnan feela/ så skola the plickta med Rijs eller annan Tucktan/ som theras Ålder lijkmätig är/ och tiänligast til bättring. The Barn/ som af sådan Aga intet bättra sig/ utan spörias til Swordom mycket benägne/ och oftare ther med beträdas/ skola sig til Neesa/ och androm til Warnagel/ sättias i Stocken/ wid Kyrckiedören: Men the/ som öfwer femton Åhr äre/ skola/ när the uppå föregångne Förmaningar och Åthwarningar intet wända igen/ så ansees och straffas/ hwar effter sitt Brott/ som i föregående Puncter förmåles; Och ware med Tienstefolck Lag samma.

VIII.

Begår någon Meen Eed för Rätta/ eller eliest lagligen öfwertygas/ emot sitt Samwete hafwa sturrit/ then ware aldrig mehr Witnesför/ och böte ther hoos efter Lag.

IX. Om

Om någon med Förbindelse til Sathan/Skrift-eller Munteligen sig försyndar/ så skal then/ lika som för Truldom/ straffas til Lyfwet: Men all Widskepelse med Signerij/ Spådom/ Löflerij/ och allehanda fördömeliga Konster/ så wäl som ock alt offrande wid Trä/ Sjö och Källor/ skal/ med Penningar / eller med Häktelse wid Watn och Bröd/eller med Gatulopp/eller med Rijsslijtande/ afstraffas/ alt som Brottet och Personen är til; Hwar wid hwars och ens Ålder och Förstånd bör ansees / om han har warit förföd/ och om han en eller flere gångor / slika Synder bedrifwit) hwarefter Straffet antingen lindras eller skärpes.

Om Sabbatzbrott.

I.

Såsom thet är Gudz Bud och befallning/ at helga Hwijlodagen/ och icke ett wilkorligit ting) så skola alle Föräldrar/ Huusbönder och Maatmödrar/ och the/ som elliest hafwa på ett eller annat sätt öfwer andra at säija och befalla/ icke allenast sielfwe wara förplicktade/ oförsummeligen/ och med Andacht/ at förrätta theras Gudz tiänst på Sabbatzdagen/ och at anwända then samme til Gudz then aldrahögstes Lof och Ähra/ utan ock med all flijt at tilhålla sine undergifne/at göra thet samma/ och ingalunda tilstädia them / taga sig något före/ som är förargeligit/ eller länder til Gudztiänstens hinder/ förakt och försummelse/

wid

wid lika Straff tilgörande/ för then/ som håller och hindrar andra therifrån/ som för then/ som stelff uteblifwer/ och eliest then Dagen med fåfänge Syßlor och onödigt Arbete förnöter/ som til Böner och åkallan/ och til Gudz then aldrahögstes Tiänst och dyrkan/ Lof och tack/ allena bör anwändas och fijras.

II.

Finnes någon så Gudlös/ at han sällan eller aldrig kommer til Kyrckian/ och ther Gudz Ord warder predikat/ eller thet som än wärre är/ thenne sin Synd med förargelige Ord förfäktar, han skal första/ andra och tredie resan/ åtwarnas/ och med honom åfwen så förfaras/ som i andra Puncten om Eeder och Swordom förmåles; Och om thermed intet uträttas/ skal han ställas för werldzlig Rätt/ och plikta lijka med then/ som i Kyrckian förtörnar Gud/ och förargar sin Nästa/ med Eeder och Banskap. Förewänder någon thet/ at han hemma läser i Postillor/ så står fuller hans uteblifwäde til at ursächta/ om han är swag/ stuklig och oföhr/ eller eliest på sådan oläglig och aflägen Ort stadd/ at han intet kan/ utan med alsomstörsta Beswär och åfwentyr/ komma till Gudz Huus; allenast at then samme/ när Krafterna bättre tåhla/ och stelfwa Omöjeligheten icke ligger honom i wägen/ inställer sig: Men om thet märkes/ at han gör af sitt Postilleläsande ett Kyrkio-förakt/ så skal han af Kyrckio herden första resan rättas och förmanas/ och ther så-

dant intet wärkar / af Kyrckioherden och the äldste i Församblingen tillijka; Men ther och thet fruktlöst aflöper/ ställas för Domaren / och plickta hälften mindre än then förra.

III.

Gå til Skogs och skiuta / eller fara til Siös at fiska / under Gudztiensten / skal aldeles wara förbudit / wid 40. Marker Sölf: ℔ Böter: Men om Fiskelekar äre förhanden/ och fahra är) at rätta Tijden til theras nyttiande förflyter/ måge the/ efter förättad Gudztienst/ skötas och i akt tagas/ och jemwäl en Huusman tillätit wara) emot Aftonen / til sin nödtorft och uppehälle at fiska/ men eliest intet. Sådane Syßlor må man och saklöst om Söndagen förrätta/ som äre oumgänglige; såsom Maatreding i Huset/ Barns och Boskaps skötzel/ och annan slijk/ sin egen eller sin Nästas nödhielp/ när Fahra eller Fördärf är förhanden/ och syßlan är sådan / at hon ingaledes tillåter upskof / särdeles wid Bergzbruk/ hwarest undertijden en stundelig Ackt / Upsikt och Omsorg fordras: Dock skola the som med sådant hafwa at beställa) altijd wara förmante och förbundne/ at hafwa gudelige Tanckar/ och at ähra den store och Alzmächtige Guden / med Böner / Lof och Tacksäijelse; Och the/ som i slike måhl hafwa at biuda och råda/ måste altijd/ effter högsta Giörligheten så laga/ at sådane Betiänte wexlas om/ så at then/ som i slijk beställning är

then

then ena Söndagen bärta/ kan then föliande uti Gudz Huus sig inställa.

IV.

Men om någon Handtwärckz-och Gärningzman/ i Städer eller på Landet/ om Söndagen arbetar och idkar sitt Handtwärck/ så skal han böta 40. Marker Sölfwermynt/ eller plickta med Ätta Dagars Fängelse wid Watn och Bröd. Under samma Wite/ skal ock alt Slackteryj och Köttmänglery/ hela then Dagen inställas; Jämwäl alla Mänglerskor/ eller andra/ som på Gatorne och i Husen gå omkring/ at försälia något/ wara förbudit/ at idka thenna sin Handtering/ förr än Klockan fyra; Så och wid lyka Straff/ på Båtar och Fahrkästar at försälja något/ innom besagde tyd: Dock böte i thetta senare måhl/ halfparten then som sälier/ och Köparen then andra halffparten.

V.

Alla Källare/ Öhl- och Brännewyns Krogar/ skola om Aftonen för Söndagen tilslutas Klockan Siu/ och ingen Skänckning eller förtäring therinne tillåtas/ i Städer eller på Landet/ förr än Klockan fyra om Söndags Afftonen. Icke heller skola några Kramlådor eller andre Bodar ypnas til Sahlu/ om Söndagen; Alt wid samma Straff/ som i nästföregående Punct förmåles: Dock måge Dörarne på Hökare och Bagare Bodarna

darna ypnas Klockan fyra, så at then Fattige tå må så köpa thet som han tarfwar til sit uppehälle.

VI.

Gör någon Oliud på Gatorne/ med ropande/ skiutande/ Sqwaller och Slagzmål/ eller öfwar annan otilbörlighet / under Gudztiensten/ såsom dobbel och dryckenskap / eller ock om han kommer fuller i Kyrkian/ så straffes then samme lika med then / som med Eeder och Swordom förorsakar Oliud på Gator och Gränder / och theßutan plickte then/ som i slagzmähl råkar / särskilt therföre/ som Lag förmår.

VII.

På thet ock så then Oseeden / at komma seent uti Kyrkian / och at gå ther utur/ förr än Gudztiensten är ändad / måhämmas/ så skola the/ som befinnas af egenwilia och sielfswäld /och utan nöd gå utur Kyrckian/ och the/ som icke under/eller strax efter Sammanringningen/ ther inställa sig/ plickta med Ser Marker Sölfm.t hwar gång/ uti Städerna: Men om någon på Landzbygden kommer seent/ och witterligit eller bewijsligit är/ at han/ såsom långt boendes ifrån Kyrckian / intet har hördt Ringningen/ eller kunnat så just träffa tijden/ så skal then samme första gången warnas / at ställa sig thernäst i rättan tijd in/ och andra gången plickta med En Mark Sölfwermynt; Men kommer han tredie/ eller flere gångor igen/ och således skönjeligit är/ at han

upsä-

upsåteligen härutinnan förseer och försummar sig/ så skal han böta dubbelt så mycket.

VIII.

Om Föräldrarna icke giswa ackt uppå/ och låta sig wårda ther om/ at theras Barn/ när the til then Ålder komne äre/ gå i Kyrckian/ så skola the stelswe/ så ofta Barnen anträffas utanföre/ i Stim/ Speel och Sqwaller/ wara förplicktade/ at giswa ut Böterna för them/ och låta them sedan med Ryggen hemma umgälla sitt Feel.

IX.

Inga Comœdier, inga Kort, heller Tärningespeel/ måga om Söndagarna tillåtas; Icke heller Bållhuus/ til Speel och fåfängt Tijdfördrif ypnas/ wid Fyratio Markers Böter.

X.

Ingen biude så Gäster/ eller gånge så til Gäst/ om Söndagzmiddagen/ at therigenom Aftonsångs Predikan försummas. Och när Bröllop om Söndagen anställes/ som mehrendels på Landet brukeligit är/ så måste sådant skee i rättan Tijd/ utan Gudztiänstens förhinder/ utan skiutande och Trummeslag/ och all annan otilbörligheet; såsom förargeligit Swalg och Fråßerij/ Skrijk och Roop/ Kijf och trätor/ Eeder/ Swordom och Slagsmåhl. Försyndar sigh någon härutinnan/ och uppå Predikantens/ eller om han icke är närwarande/ uppå andre beskedelige Måns åtiwarning/ icke strax rättar sig

och

och återhåller/ så straffes han lijka som i then 3:de Puncten om Eeder och Swordom förmåles.

XI.

Ingen må om Sön- och Högtijdzdagarna/ någon Resa til Landz eller til Siös anträda och begynna/ förän Gudztiänsten/ så i Städerne som på Landet/ är förrättad/ wid Fyratio Marker Sölfwermyntz Böter/ på then/ som reser/ och Tiugu Marker/ på then/ som Häst eller Båät ther til leijer: Men är någon under wägen/ och på sin Resa/ så skall han/ när Sön- eller Högtijdzdagen infaller/ änteligen så laga/ om thet är til Landz/ at han kommer til nästa Kyrckia/ och förrättar Gudztiänsten/ eller om thet är til Siös/ at the hålla Bön/ och prijsa Gud medh Psalmer och Lossånger. Then thetta försummar/ ware förfallen til samma Plickt/ som åfwan förmält är.

XII.

Thesse mähl böra/ som andre Brot och Mißgärningar/ vptagas och afdömas wid wederbörlige Domställen/ i Städerne och på Landet. I HofRätten/ skal Fiscalen wara Anklagare/ så wäl som och i the Städer ther Fiscal är/ eliest Stadz Waktmästaren eller Byfogden. Och på Landet/ Läns- och Fiärdingzmännen/ hwilke skola wara förplicktade/ med Kyrckioherdens Wettskap/ at låta anteckna them/ som i en eller annan mätto/ emot thenne Wår Stadga försåteligen feela och synda.

Om

Om the något af alt thetta eftersättia och försumma/ i Städerne eller på Landet/ särdeles om någon Kyrckioherde/ någon Oordning och Otilbörligheet/ i sin församling tillåter/ och med sådant sitt tillåtande och stillatigande/ gör sig aff en annars Feel deelachtig/ så skola både the och han/ så wäl som ock Domaren sielf/ ther han på skäligt angifwande/ icke uptager och dömer Brottet/ undergå samma Straff med then Brotzlige.

XIII.

Aff alle the Böter/ som i thesse måhl falla/ skal Angifwaren altijd hafwa En stettedeel/ och thet öfriga går til tweskiptes/ til Kyrckian och the Fattige. Angifwaren skal och wara förplicktad/ at warna sin Nästa med Höfligheet/ särdeles om han feelar af Okunnigheet och Oförstånd/ och icke strax angifwa Saken för Domaren/ förr än han weet/ the uti andra Puncten införde Åtwarningzgrader wara föregångne. Fattar någon sedan Wrede/ Owänskap eller Haat emot samma Angifware/ så skal han plickta therföre/ åfwen som för sielfwa Gärningen: Men ther åter någon af Ondska/ Afwund och Penningegiru/ eller annan Lättfärdigheet/ någon ohemult angifwer/ så stånde then under samma Straff/ som then Anklagade bordt undergå/ ther han hade kändtz skyldig.

XIV.

Uppå alt thetta/ som i thenne Wår Stadga anbefalles

falles och förordnas skola Wår Öfwer Ståthållare/ Wåre General Gouverneurer, Gouverneurer och Landzhöfdingar/ så och Magistraten i Städerne/ och Befalningz-Läns-och Fiärdingzmänn/ på Landet/ hafwa noga ackt och inseende/ och så laga/ at all Öfwerträdelse häremot/ i rättan Tijd angifwes/ och til Dom och Execution befordras må. Til yttermera wißo/ hafwe Wij thetta med egen Hand underskrifwit/ och med Wårt Kongl. Secret bekräfta låtit. Datum Stockholm den 17 Octobris Anno 1687.

CAROLUS.

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

e-böcker från ditt bibliotek av

eBooks on Demand

digitaliserad av

Kungliga Biblioteket

National Library of Sweden